

POSTANOWIENIE

Dnia 14 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Łochowski (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Leszek Bosek (sprawozdawca)

w sprawie M. sp. z o. o. z siedzibą w T.

z udziałem Skarbu Państwa - Prezes Sądu Apelacyjnego w [...]

na przewlekłość postępowania Sądu Apelacyjnego w [...] w sprawie o sygn.

III Aua [...],

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 14 czerwca 2019 r.,

1. stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w [...] w sprawie o sygn. III AUa [...] nastąpiła przewlekłość postępowania;

2. przyznaje skarżącej od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] sumę pieniężną w wysokości 2 000 (dwa tysiące) zł;

3. oddala skargę w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

W dniu 16 kwietnia 2019 r. M. sp. z o.o. w skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki wniosła o:

1) stwierdzenie, że w postępowaniu prowadzonym przez Sąd Apelacyjny w [...] - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w sprawie z wniosku M. - spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz J. W. przeciwko Zakładowi

Ubezpieczeń Społecznych - Oddział w C. (III AUa [...]), nastąpiło naruszenie prawa strony skarżącej do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki,

2) wydanie Sądowi rozpoznającemu sprawę zalecenia podjęcia w wyznaczonym terminie odpowiednich czynności,

3) zasądzenie na rzecz skarżącej od Skarbu Państwa sumy pieniężnej w wysokości 20.000 zł.

W uzasadnieniu skargi wskazano, że w dniu 23 marca 2017 r. przez płatnika składek oraz ubezpieczoną została wniesiona apelacja od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 14 lutego 2017 r., sygn. VII U [...] oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, stwierdzającej że J. W. jako pracownik M. sp. z o.o. nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od 1 września 2015 r. Dnia 13 kwietnia 2017 r. na adres pełnomocnika J. W. oraz M. spółki z o.o. została dostarczona odpowiedź na apelację organu rentowego - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - Oddziału w C.. W dniu 5 kwietnia 2017 r. apelacja została przesłana wraz z aktami do Sądu Apelacyjnego w [...]. Od tego momentu w sprawie do dnia wniesienia skargi na przewlekłość nie wpłynęło żadne inne pismo ani nie został wyznaczony termin rozprawy.

W odpowiedzi na skargę Prezes Sądu Apelacyjnego w [...] wniósł o jej oddalenie, a w razie jej uwzględnienia, o zasądzenie mniejszej kwoty odszkodowania. W uzasadnieniu odpowiedzi Prezes Sądu Apelacyjnego poinformował, że apelacja wpłynęła do III Wydziału Sądu w dniu 7 kwietnia 2017 r. 18 kwietnia 2019 r. sędzia referent wyznaczył termin rozprawy apelacyjnej na 14 sierpnia 2019 r. Sprawa z zakresu ustalenia obowiązku ubezpieczeń społecznych nie należy do kategorii pilnych, rozpatrywanych w pierwszej kolejności. Prezes Sądu Apelacyjnego wyjaśnił, że obecnie w III Wydziale orzeka siedmiu sędziów, w tym dwóch w zmniejszonym wymiarze czasu pracy, podczas gdy limit etatów przypadających na ten wydział wynosi 11. Na dzień 31 grudnia 2018 r. w III Wydziale pozostało do rozpoznania 3.189 spraw, a w 2019 r. wpłynęło do III Wydziału 734 spraw apelacyjnych (dane na dzień 23 kwietnia 2019 r.). W związku z wakacjami w Wydziale spowodowanymi przejściem sędziów w stan spoczynku oraz stałym wpływem spraw, rosną zaległości i terminy rozpoznawania spraw co do zasady wynoszą obecnie około 24 miesiące. Prezes Sądu

Apelacyjnego wskazał, że ocena, czy wystąpiła przewlekłość postępowania, nie powinna być dokonywana wyłącznie przez pryzmat czasu, jaki upłynął od momentu wniesienia pisma do jego rozpoznania, ale powinna również uwzględniać warunki, w jakich pracuje Sąd i poszczególni sędziowie. Uwzględniając stopień obciążenia sędziów III Wydziału sprawami, nie można w ocenie Prezesa Sądu Apelacyjnego uznać, aby w niniejszej sprawie miała miejsce nieuzasadniona zwłoka.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest uzasadniona.

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. z 2018 r., poz. 75; dalej: ustawa lub ustawa o skardze na przewlekłość) nie określa wprost co decyduje o przewlekłości postępowania. Z art. 2 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość wynika, że strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych.

Istotne znaczenie dla wykładni ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki ma art. 45 Konstytucji RP. Rozpatrzenie sprawy, w jej szerokim konstytucyjnym znaczeniu, bez nieuzasadnionej zwłoki jest elementem konstytucyjnego prawa podmiotowego, ale niewątpliwie leży także w interesie publicznym (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 18 października 2011 r., SK 39/09, a także z 7 grudnia 2010 r., P 11/09). Przedmiotem kontroli konstytucyjnej jest każdorazowo całe postępowanie sądowe, od chwili jego wszczęcia (P. Grzegorzczak, K. Weitz w: *Konstytucja RP, t. I, Komentarz*, red. L. Bosek, M. Safjan, Warszawa 2016, s. 1147).

W judykaturze szeroko reprezentowany jest pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy. Za okres uzasadniający stwierdzenie przewlekłości postępowania uznawana przy tym jest beczynność sądu drugiej instancji polegająca na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, trwająca co najmniej 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; 18 maja 2016 r., III SPP 53/16; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18).

Przewlekłość postępowania nie może być usprawiedliwiona samymi niedostatkami organizacyjnymi wymiaru sprawiedliwości. Skarb Państwa nie może więc zwolnić się z odpowiedzialności za przewlekłość postępowania sądowego, powołując się tylko na zaniedbania władz publicznych w zakresie zapewnienia sądom optymalnych warunków do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, skutkujące nadmiernym obciążeniem sędziów pracą oraz zaległościami w rozpatrywaniu spraw sądowych. Jeżeli wskutek zaniechań państwa powstanie rażąca dysproporcja między liczbą orzekających sędziów a liczbą przypadających na nich spraw, to znaczy, że państwo uchybiło obowiązkowi zagwarantowania rozpatrywania spraw sądowych w rozsądnym terminie, który ciąży na nim na mocy art. 6 Konwencji oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Z przewlekłością postępowania sądowego wiąże się poważne zagrożenie dla efektywności, wiarygodności i autorytetu wymiaru sprawiedliwości (wyroki ETPC z: 28 lipca 1999 r. w sprawie *Botazzi v. Włochy*, § 22; 10 maja 2011 r. w sprawie *Dimitrov i Hamanov v. Bułgaria*, § 70; 7 lipca 2015 r. w sprawie *Rutkowski i inni v. Polska*, § 126).

Dokonując zatem oceny, czy doszło do przewlekłości postępowania, a tym samym czy naruszone zostało prawo strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, sąd - stosownie do treści art. 2 ust. 2 ustawy - obok upływu czasu, uwzględnia indywidualne okoliczności sprawy, nie zaś kwestie natury organizacyjnej, niestanowiące składnika konkretnego postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13).

Należy też zauważyć, że sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych już na etapie postępowania przed ZUS uzyskują określony poziom weryfikowalności spornych okoliczności faktycznych lub prawnych, które powinny być już

dostatecznie wyjaśnione w procedurze odwoławczej od decyzji organu ubezpieczeń społecznych przez sądy pierwszej instancji. Ponadto są to na ogół sprawy rodzajowo podobne i w dużym stopniu powtarzalne, jeżeli chodzi o przedmiot i zakresy odwołania od decyzji organów ubezpieczeń społecznych, co sprawia, że kwestie kontrowersyjne lub szczególnie prawniczo skomplikowane nie ujawniają się nazbyt często, a zatem instancyjna kontrola orzeczeń sądów pierwszej instancji w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych na ogół nie tworzy zawiłych barier ograniczających możliwości ich szybkiego i sprawnego osądzenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 8 marca 2005 r., III SPP 34/05).

Z drugiej strony należy zauważyć, że długi czas oczekiwania na wyznaczenie rozprawy wynika często z zasady rozpoznawania spraw według kolejności wpływu, a skarżąca miała nieograniczoną możliwość wystąpienia do przewodniczącego wydziału z wnioskiem o rozpoznanie sprawy poza kolejnością ze względu na szczególnie uzasadniony przypadek (§ 56 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2015 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz.U. poz. 2316 ze zm.). Okoliczność, czy strona złożyła wniosek o rozpoznanie sprawy poza kolejnością powinna być brana pod uwagę przy ocenie, czy w danym przypadku doszło do przewlekłości postępowania (postanowienia Sądu Najwyższego z 19 października 2017 r., III SPP 44/17 oraz z 12 grudnia 2018 r., I NSP 1/18).

Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że zarządzenie o skierowaniu sprawy do losowania składu orzekającego zostało wydane dopiero w dzień po wniesieniu przez skarżącą skargi na przewlekłość postępowania (17 kwietnia 2019 r. - k. 227 akt sprawy III AUa [...], t. II). Od momentu wpłynięcia apelacji skarżącej wraz z aktami sprawy do Sądu Apelacyjnego w [...] (7 kwietnia 2017 r. - jak wynika z informacji udzielonej przez Prezesa Sądu Apelacyjnego) do dnia wyznaczenia terminu rozprawy (18 kwietnia 2019 r. - k. 230 akt sprawy III AUa [...], t. II) upłynęły 24 miesiące i 11 dni. Skarżąca jako podmiot profesjonalny i reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika nie złożyła wniosku o rozpoznanie sprawy poza kolejnością. Zdaniem Sądu Najwyższego w niniejszym składzie nie uzasadnia to jednak zwolnienia Skarbu Państwa w całości z odpowiedzialności za rozpoznanie sprawy

skarżącej w rozsądnym terminie. Tak długi czas oczekiwania przez strony na wyznaczenie rozprawy uzasadnia stwierdzenie, że doszło do naruszenia prawa skarżącej spółki do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość. Zgromadzony w sprawie materiał procesowy nie daje podstaw do stwierdzenia, iż zachodziły istotne przeszkody formalne lub faktyczne we wcześniejszym wyznaczeniu rozprawy. W szczególności opisana zwłoka w nadaniu sprawie biegu nie była spowodowana wyłączną winą skarżącej.

Stwierdzając przewlekłość postępowania przed Sądem drugiej instancji, Sąd Najwyższy podkreśla, że suma pieniężna, o której mowa w art. 12 ust. 4 ustawy, nie stanowi odszkodowania za poniesione straty i utracone korzyści (art. 361 § 2 k.c.). Nie jest ona również zadośćuczynieniem pieniężnym za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 445 lub 448 k.c., ponieważ prawo do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki nie jest dobrem osobistym człowieka, ani tym bardziej osoby prawnej. Jednocześnie ustawa wprowadza zasadę, iż strona, której skargę uwzględniono, może w odrębnym postępowaniu dochodzić naprawienia szkody wynikłej ze stwierdzonej przewlekłości. Jednocześnie wskazany przepis określa granice rzeczowej rekompensaty (2.000 - 20.000 zł), a także stanowi, że wysokość sumy pieniężnej, we wskazanych granicach, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania. Biorąc to pod uwagę Sąd Najwyższy podkreśla, że skarżący nie przytoczył szczególnych racji przemawiających za przyznaniem mu maksymalnej sumy pieniężnej w wysokości 20.000 zł, w szczególności nie wykazał szczególnego dla niego charakteru sprawy ani nie wykazał, że podejmował działania potwierdzające jego szczególną staranność i dbałość o jego prawa cywilne. Dlatego Sąd Najwyższy uznał, iż adekwatna w stosunku do rozmiarów doznanej przez skarżącego uszczerbku będzie kwota 2.000 zł.

Uwzględniając skargę, Sąd Najwyższy z urzędu zasądził skarżącemu zwrot opłaty od wniesienia skargi, stosownie do art. 17 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość.

Sąd Najwyższy oddalił skargę w pozostałym zakresie z uwagi na podjęcie przez Sąd Apelacyjny w [...] czynności, których podjęcia domagała się skarżąca.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

a